מא: אלו נערות פרק שלישי כתובות

הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר. וליכא שיורא דאי משום דמועד משלם כופר שלם ותם אינו משלם אלא חצי כופר הא לאו שיורא הוא דהא תנן תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל וא"ת אכתי ליתני דמועד אף כשהוא בסקילה כופר ותם כשהוא בסקילה אינו משלם כופר כלל דהכיאהו לב"ד וישלם לך דהוא עצמו אינו משתלם אלא מגופו כדאמרינן בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מב: ושם) וי"ל דהך נמי לא הוי שיור דהוי בכלל הא דקתני תם מגופו ומועד מן העלייה [1] ומיהו תימה דלא אשכחן בהדיא בשום מקום שהיה אומר ר' יוסי הגלילי דתם משלם חצי כופר ואי משום דדרש רבי יוסי הגלילי בפרק שור שנגח ד' וה' (ג"ז שם) נקי מדמי ולדות ולא דרש נקי מחצי כופר מכלל דסבר דחייב ולמא לעולם סבר דפטור וטעמא משום דפטור מחצי כופר לא איצטריך קרא דכשהשור בסקילה לא שייך כופר דהכיאהו לב"ד וישלם לך וכשאין השור בסקילה כגון על פי עד אחד או על פי הבעלים פטור מדרבה דאמר התם (דף מג.) [שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת בזמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר כו' ונראה דה"פ הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר פי' דלא ממעט חצי כופר מנקי ולאו דוקא משלם קאמר אלא היה משלם אם היה לו ממה להשתלם ולשום תנא לא הוה חצי כופר שיור כי אם לרבי אלעזר דדרש נקי מחצי כופר ולית ליה דרבה וכשאין השור בסקילה מועד משלם ותם אינו משלם והא דנקט רבי יוסי הגלילי טפי מרבי עקיבא דדרש נקי מדמי עבד דלדידיה נהי דחצי כופר לא הוי שיור דמי עבד הוי שיור [2]:

ואי תפס בו'. פר"ת דדוקא אי תפס את המזיק עצמו אבל דבר אחר לא דלענין מזיק עצמו הקילו חכמים שיכול לתופסו דאל"כ יתפוס כל אשר לו ולא נפיק מיניה דאין דיני קנסות ואם נוגיא המותר ונשאיר כדי נזק הרי אנו דנין דיני קנסות ודוחק:

הדרן עלך אלו נערות

נערה. לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה. תימה תינח קנס אלא בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי ושמא מקרבי דלעיל דנפקי בושת ופגם איתקוש אהדדי כדפי' לעיל [3]: לאחיה

**הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר [4] ת"ש המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו מאי לאו בתם לא במועד אבל בתם מאי אינו משלם על פי עצמו אדתני סיפא עבדו של פלוני אינו משלם ע"פ עצמו ניפלוג וניתני בדידה במה דברים אמורים במועד [5] אבל תם אינו משלם על פי עצמו כולה במועד קמיירי ת"ש זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו הא פחות ממה שהזיק משלם ע"פ עצמו לא תימא הא פחות ממה שהזיק אלא אימא הא כמה שהזיק משלם ע"פ עצמו אבל פחות מאי אינו משלם ע"פ עצמו ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו דמשמע פחות ומשמע יתר תיובתא והלכתא פלגא ניזקא קנסא [6] תיובתא והלכתא אין טעמא מאי איתותב משום דלא קתני כמה שהזיק לא פסיקא ליה כיון דאיכא [7] חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא משום הכי לא קתני ולא שתא דאמרת פלגא ניזקא קנסא [8] האי כלבא דאמרי ושונרא דאכיל תרנגולי דרבי משונה הוא ולא מגבינן בבבל אבל זוטרי אורחיה הוא ומגבינן [9] ואי תפס לא מפקינן מיניה ואי אמר אקבעו לי זימנא לארץ ישראל מקבעינן ליה ואי לא אזיל משמתינן ליה בין כך ובין כך משמתינן ליה דאמרינן ליה סליק הזיקך [10] מדרבי נתן דתניא ר' נתן אומר [11] מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר [12] ולא תשים דמים בביתך:

הדרן עלך אלו נערות

נערה השנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה של אביה והצער בתפוסה [13] עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה [14] עמדה בדין עד שלא בגרה הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה רבי שמעון אומר אם לא הספיקה לגבות עד [15] שמת האב הרי הן של עצמה

מעשה

מאי לאו בתם. ולא משום דקתני בה המית שורי את פלוני דחיובא כופר ותם לאו בר כופר הוא הא מני רבי יוסי הגלילי היא: **אדתני עבדו של פלוני כו'.** דלא אשכח פטור על פי עצמו אלא בעבד: **ניפלוג בדידה.** בבן חורין ובבהמה נמי הוה מצי לשנויי חילוק ולמיתני דאיכא דלא משלם על פי עצמו: **בד"ם.** דמשלם ע"פ עצמו במועד כו': **כולה במועד קמיירי.** במועד אתא לאשמועי' דאף הוא יש בו חילוק דאיכא בהי מידי דלא משלם על פי עצמו ומאי נייהו נגיחת עבד ואי הוה תני כדקאמרת הוה אציך נמי לאורחיה דרישא אייתי במועד וסיפא ניתני תם ומה לי שבקה תנא לאורחיה גבי ניזק לדלג מבן חורין לעבד מה לי שבקה במזיק ולדלג ממועד לתם: **יאר על מה שהזיק.** כגון נגיחת עבד וכן אונס ומפתה ומוליא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה: **הא פחות ממה שהזיק.** כגון חצי נזק דתם: הכי גרסינן **ליתני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: והלכתא פלגא ניזקא קנסא.** דהואיל וכל חצי נזק אינו אלא בניזקא דלאו אורחיה לאו על מריה הוה רמיא למינטריה בהכי אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה טעמא מאי איתותב: **אין דאיכא חצי נזק.** [ד"ה] [ד' לח: ד"ה יש],

מוסף רש"י

ר' יוסי הגלילי היא דאמר. בפרק שור שנגח את הפרה (מב.) **תם משלם חצי כופר.** וליכא שיורא, דאי משום דהאי משלם כופר אלא דלא משלם אלא פלגא כופר, לאו שיורא הוא, דהא תני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל (שם טו:). **מאי לאו בתם.** והא"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר, ור' יוסי הגלילי היא, אי שורו של פלוני המית, משלם ע"פ עצמו חצי נזק, אלמא ממונא הוא (שם טו:). **עבדו של פלוני.** הא קנסא הוא דמשלם שלשים שלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר (שם). **לפלוג ולימתי בדידיה.** בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני חצי לפלוגי (שם). **כולה במועד קמיירי.** ומילוקים דמועד בני לאשמועינן (שם). **יותר על מה שהזיק.** כגון שלשים של עבד (שם). **הא פחות ממה שהזיק.** כגון חצי נזק דתם, משלם על פי עצמו (שם). **כמה שהזיק.** נזק שלם דמועד (שם). **משום דלא קתני כמה שהזיק.** הא לאו תיובתא היא, דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק, דליהוי משמע דפחות אינו משלם ע"פ עצמו, כיון דאיכא חצי נזק צרורות. ואינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם על פי עצמו, דהלכתא גמירי לה דממונא הוא (שם). **דאכל אימרי.** כבשים (שם). **דברבי.** תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב ותמות להורגן (שם) משונה הוא. דאין דרכן כך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק, ולא מגבינן בבבל. דאין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה (שם). **ואי תפס.** ניזק בבבל, לא תפיקנן מייניה, ואי לא תפיס ניזק ואמר קנעו לי בזמן דליתי בהדי לארעא דישראל, קבעינן ליה (שם). משמתינן ליה. להרוג את הכלב ואת המתמה (שם). **סליק הזיקך.** שיהרגם (שם). **הדרן עלך אלו נערות**

תוספות רי"ד (המשך)

קנסות אלא בירושלים ובסנהדרין של כ"ג ותו דאמרי' א"ר נדוקי שור בשור ונדוקי שור באדם גובין אותן בבבל אבל אדם באדם ואדם בשור אין מגבין אותו בבבל (ולא) [אך] משום שלא יהא

מסורת הש"ס

ב) [ב"ק טו: מג.], **ג)** [קסה דלא מלי תני הכי דמשמע ע"פ עצמו אינו משלם אבל ע"פ עדים משלם ולאמת לא סבר כר' יוסי הגלילי אלא סבר דאפילו ע"פ עדים אינו משלם מני כופר ותיקן מהר"ם דמ"מ הוי ליה לפלוגי בדיליה בשורו של פלוני גרידא ולא הוי ליה למינקט עבד. מ"ר], **ד)** [עירובין י. מז.: ב"ק טו:], **ד)** ב"ק טו: מו., **ה)** כ"א ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה. **ו)** כ"א שבגרה, **ז)** [שמות כב], **ח)** [דף ג:], **ט)** בס"א נוסף: אלהים. **י)** [ועי' תוס' ב"ק טו: ד"ה הא], **כ)** [ד' לח: ד"ה יש],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא מני וכו' ומיהו תימה. עי' תשובת מהרלב"ח סי' ס"ה:

תוספות רי"ד

שיוסיף שמירה על שמירתו ת"ש כל המשלם יתר ממה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו. פי' כגון נגיחת העבד וכן אונס ומפתה ומוציא שם רע ותשלומי כפל ותשלומי ד' וה' הא פחות משלם פי' כגון חצי נזק דתם. לא תימא פחות ממה שהזיק אלא אימא הא כמה שהזיק משלם ע"פ עצמו א"ה ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כל מה שהזיק משלם ע"פ עצמו דמשמע פחות ומשמע יותר תיובתא. ופסיק תלמודא והלכתא פלגא נזקא קנסא. פי' דהואיל וכל חצי נזק אינו אלא היזקא דלאו אורחיה לאו על מרא רמיא לנטורי בהכי אלא קנסא הוא כי היכי דלוסיף ביה נטירותא תיובתא והלכתא אין טעמא מאי איתותב. פי' תיובתיה מאי הוא משום דלא תני הכי פי' לא קתני כל שאינו משלם (כלו) [כמה שהזיק] ש"מ (נמי) חצי נזק [ממונא] הא לאו תיובתא הוא כיון דאיכא חצי נזק צרורות דהל' גמירי לה דממונא הוא ומשלם ע"פ עצמו שהן תולדה דרגל מש"ה לא קתני פי' משום כיון (דאין) [דאיכא] חצי נזק המשתלם [ע"פ עצמו] (כנזק) [כגון] בהמה המהלכת והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקו דתנן בבבא קמא דמשלם חצי נזק והאי חצי נזק קי"ל דהל' גמירי לה דממונא הוא ומשלם ע"פ עצמו שהן תולדה דרגל ופטורים בר"ה כרגל ונזקי רגל לאו קנסא נינהו אלא ממונא שהרי מועדת בתחילתה דגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא. וכיון דממונא הוא משלם ע"פ עצמו מ"ה לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו משלם דהא איכא האי. והשתא דאמרת פ"נ קנסא האי כלבא דאכיל אימרא ושונרא דאכיל תרנגולא דברבא משונה הוא. פי' אין דרכו בכך וכל נזק משונה בבהמה הוי תולדה דקרן תמה שאין דרכה בכך וחצי נזק הוא שמשלם. וכיון דקנסא הוא לא מגבי' בבבל. פי' בדיינ' בבל שאין שם סמיכה בזקנים ולא מיקרי אלהים מומחים ולגבי קנס כתיב אשר ירשיעון אלהים. ואי תפיש ניזק ממונו של מזיק גבי קנסא דחצי נזקו ולא מפקי' מיניה. ואי אמר אזמינה בהדי לדינא בא"י מזמנין לי'. פי' ואי לאו תפיש ואמר קמן קבעי לי זמנא בא"י קבעי' לי' ואי לא אזיל משמתינן לי': בין כך ובין כך. פי' בין שרצה ניזק לילך בא"י בין לא. משמתינן ליה עד דמסלק הזיקיה מביתיה מר' נתן דתניא אר"נ מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע שנאמר ולא תשים דמים בביתך. ופי' וה"ה נמי לקנס דאונס ומפתה אע"ג דלא מגבי' ליה בבבל אי תפיש לא מפקי' מיניה אבל להזמינו לדין לא"י לא מזמנין ליה שאין עתה ישיבות קבועות שם כאשר היה אז. וראיתי בתשובות רב צמח גאון ז"ל אלו נערות שיש להן קנס ששאלת מהו להגבות שלא יהא חוטא נשכר כיוצא בזה אמרו חכמים אין מגבין קנס בבבל שלח לי' חסדא חסדא קנס קמגבית בבבל אלמא הלכתא רווחת היא שאין מגבין חוטא נשכר ושלא יהיו [בני אדם] פרוצים בניזקין שכיון שהם יודעים שאין מגבין קנסות בבבל שולחים יד זה בזה נהגו חכמים האחרונים לנדותו עד שהוא מפייסו בממון או שירבה עליו רעים ויפייסנו בדברים. ומעשה בא' שהפיל שינו של חבירו ובא לפני מר רב צמח גאון ז"ל וא"ל דבר קצוב אני חוחך עליך ופייסהו או בממון או בדברים ועכשיו כל דיני קנסות בטלו ומנהג שהנהיג אדונינו מר רב צמח גאון ז"ל אנו נוהגים בו היום בכל קהילות הקודש:

פרק ד נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפוסה. פי' המורה והצער נמי לאביה כלומר יתירה עליה אנוסה שכן יש לה צער ולישנא דקרא נקט ותפשה ושכב עמה עמדה בדין עד שלא מת האב ה"ה של אב מת האב ה"ה של אחין אם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב ה"ה של עצמה עמדה בדין עד שלא בגרה ה"ה של אב מת האב ה"ה של אחין אם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה ה"ה של עצמה רש"א אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב ה"ה של עצמה מע"י ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב ה"ה של אחין. פי' אם עמדה בדין עד שלא מת האב ונתחייב בדין ליתן לאב הקנס

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הלכה כ ז סמג עשין מז טוש"ע ח"מ סימן ל סעיף ו וסי' שלז סעיף ג:
צז ב מיי' פ"ג שם הל' ז וס"ה מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין מז טור ש"ע שם סי' ו סעיף ו וסי' שלח סעיף ו:
צח ג מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה יז סמג עשין לז טוש"ע שם סימן ו סעיף ה:
צט ד מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הל' ט ופי"ח מהל' רוצח הל' ד סמג עשין סו טוש"ע שם סי' תט סעיף ג סימן תמ סעיף ח:
א ה מיי' פ"ב מהלכות גנבה הלכה יד סמג עשין כד טור שה"ע סי' קנז:
ב ו מיי' שם הל' טו:

תורה אור השלם

1. כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: דברים כב ח

מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה: אע"פ שלא גבתה פעולה: מת האב הרי הוא של אחיה. דמשמע לעולם זכה בו האב ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד שעמד בדין ויעידוהו דהא לי מודה מיפטר: **מליאתה.** בגמ' [מג.] פריך ממאן גניא: **גמ' לאביה אינעריכא ליה.** דלא תנן: **מדקא יהיב מפתה.** קנס ובושת ופגם פשיטא דלאביה ניתנו דאי לדידה הא אחלה גדיה: **אנסה ופיתה.** לו פיתות: **חייב.** קרן וחומש ואשם אם הודה אחרי כן וזהו אשם גזילות: **שאינו משלם קנס ע"פ עצמו.** אלא על פי עדים וכיון דאילו אודי ליה קמן כשתבעו הוה מיפטר כי כפריה נמי אין זו שבועת כפירת ממון: **אבל משלם בושת ופגם.** דממונא הוא ואשתכח דממונא כפריה. ולקמן [שם] מפרש טעמא דרבנן דקא סברי סתם טוען אנסת לא תבעו אלא בושת ופגם ולא נשבע זה על כפירת קנס: **בעא מיניה אביי מרבה.** בר נחמני. דרביה הוה: **כיון דעמד בדין.** כבר ואי הוה מודי ליה קמן הוה משלם שכבר חייבוהו ב"ד ראשון על פי עדים השתא ממונא כפריה וחייב: **או דלמא אף על גב דעמד בדין.** ואי מודה הוה מיחייב בכפירתו קרבן שבועה הואיל ועיקרו קנס ולא חייבה תורה קרבן שבועה אלא על פקדון ותשומת יד וכיוצא בהן: **פשלם אם שיני.** נמי קנסא הוא שהרי ממונו הוא כאחד מן החמוריה: מאי

[6]מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא [7]המפתה נותן שלשה דברים והאונס ארבעה המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס שנותן את הצער לאביה איצטריך ליה לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה דאי לעצמה אמאי יהיב מפתה מדעתה עבד עמדה בדין איצטריכא ליה פלוגתא דר"ש ורבנן תנן התם [8]אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי משביעך אני ואמר אמן ואח"כ הודה חייב ר"ש פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אמרו לו [9]אע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אבל משלם בושת ופגם ע"פ עצמו [10]בעא מיניה אביי מרבה האומר לחבירו אנסת ופיתית את בתי והעמדתיך בדין ונתחייבת לי ממון והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי ולא העמדתני בדין ולא נתחייבתי לך ממון ונשבע והודה לר' שמעון מאי כיון דעמד בדין ממונא הואי ומיחייב עליה קרבן שבועה או דלמא אע"ג דעמד בדין קנס הוי א"ל ממונא הוי ומיחייב עליה קרבן שבועה איתיביה ר"ש אומר יכול האומר לחבירו אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי המית שורך את עבדי והוא אומר לא המית או שאמר לו עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני והוא אומר לא הפלתי ולא סימיתי ונשבע והודה יכול יהא חייב ת"ל [1]וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר [2]מה אלו מיוחדין שהן ממון אף כל שהן ממון יצאו אלו שהן קנס מאי

אלא לרבנן בושת ופגם קא תבע ולר"ש קנס קא תבע אבל אם היה מפרש בהדיא דקנס קא תבע היה פטור לרבנן כמו לר"ש א"כ אמאי בעי אביא דר"ש טפי מלרבנן דה"נ הוה מלי למבעי לרבנן אם פירש דקנס קא תבע ואההיא בריתא דמייתי בסמוך היה לו לקבוע בעייתו לר"ש: **או** דלמא אע"ג דעמד בדין קנסא הוא ומודה בקנס פטור. כן כתוב בכל הספרים אבל בקונטרס פירש או דלמא אע"ג דעמד בדין ואי מודה ביה מיחייב קרבן שבועה כיון דעיקרו קנס ולא הוי דומיא דפקדון דקרא משמע מתוך פירושו דפשיטא ליה לאביי שהוא ממון לכל שאר דבריה היכא דעמד בדין לשלם על פי עצמו או להוריש שנא ולא מיבעיא ליה אלא לענין קרבן שבועה דווקא משום דכתיב וכחש וגענין דומיא דפקדון דעיקרו ממון כדפי' והיא דלקמן דחקו לפרש כן דפריך אביי בסוף הסוגיא אמתני' דר"ש פוטר כו' וקאמר טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו כו' משמע דפשיטא ליה לאביי היכא דעמד בדין דהוי ממונא ושקא שלריך למחוק הספרים ועוד דלאדפריך ליה אביי לרבה ממתניתין לא הספיקה לגבות כו' ואי אמרת ממונא הוי להוריש לבניו כו' תקשי ליה לנפשיה לאביי גופיה מודה דהוי ממון לכל דבר אלא דמבעיא ליה דווקא לענין קרבן שבועה כדפי' ועוד אמאי אינטריך לשנויי כי קאמר רבה בשאר קנסות נימא דבקנס דאונס נמי קאמר רבה דהוי ממון להתחייב בהודאתו כשעמד בדין דהא אפי' בסוף הסוגיא פשיטא ליה לאביי דהוי ממון לענין שמתחייב בהודאה והא נמי דפריך ליה אביי לרבה מר"ש פוטר טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו מיחייב קרבן שבועה ליקשי אביי לנפשיה הואיל ופשיטא ליה בכולהו קנסות דהוי ממון להתחייב בהודאתו [3]וגרלה לפרש דאביי מספקא ליה אליבא דר"ש לפי שמעינו במשנתינו דלר"ש לא הוי ממון להוריש לבניו להכי מבעיא ליה אי לא חשיב נמי לר' שמעון ממון לענין קרבן שבועה והולאה אי לא ואתרוייהו מבעיא ליה כדגרסינן בכל הספרים דהא בהא תליא דאי מיחייב בהודאתו אם כן כפר ליה ממונא ומיחייב קרבן שבועה ואי מיפטר בהודאתו אם כן לא מידי כפר ליה ולכך הוצרך רבה לקמן לשנויי כי קאמינא ממון הוי להוריש לבניו דלא מלי למימר ממון הוי להתחייב בהודאה דהא מדפטר ליה מקרבן שבועה מכלל דאי אודי מיפטר ולקמן דאמר אביי הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו הכי פי' הא עמד בדין וכגרה ומתה דמינה ירים מיחייב קרבן שבועה: **אמר** ליה ממונא הוי ומיחייב עליה קרבן שבועה. וה"ה דאי אודה ביה מיחייב דהא בהא תליא ויש שמוחקין ומיחייב עליה קרבן שבועה דהא לקמן קאמר רבה כי קאמינא ממונא הוי להוריש לבניו [4]ולא גרסינן אלא ממונא הוי ולא פי' עד לנכוף לענין להוריש לבניו קאמר ואומר רבינו יצחק דאין למוחקו בשביל כך דהא למאי דמסיק כי קאמר רבה בשאר קנסות הדר ביה דמעיקרא חשיב לאביי דממונא הוי הקנס דאונס ופיתוי וגרלה לרבינו יצחק דמן הדרבה קיבל מרבותיו דממונא הוי והשיב לו תחילה לענין קרבן שבועה וכשסתר לו אביי חזר בו ואמר לא לענין קרבן קבלתי דממון הוי אלא לענין להוריש לבניו וכן משמע דכשאוב הקשה לו ממתני' אמאי קשו בה עשרים ותרתין שנין הוה ליה לאחזור מדבריו אלא ודאי מרבותיו קבל: **הפלת** את שיני וסימית את עיני. וא"ת מה ייחוד כלי שייך גבי עבד דהא מיד כשהפיל את שינו קנה העבד בעצמו דגבי עבד רחמנא אזוכה בעצמו מיד כשיפיל שינו דכתמרי' במרובה (ב"ק דף עד. ושם) ותו לא הוי קנס ואין לומר כגון שהפיל שינו וסימית את עינו דיוצא בשינו ונותן לו דמי עינו וחייבת לו כלי על דמי עינו או שתבעו על מעשה ידיו ומייחב לו כלי על זה דהא מוכח בגמרא דמאן דאית ליה יוצא בשינו ונותן לו דמי עינו סבר דאין נריך גבו שחרור ור"ש אית ליה בהדיא [5]דלריך גבו שחרור וי"ל דסימת את עינו אין נריך ייחוד דאין ייחוד גדול מזה שהרי העבד מוכנע את גופו מרבו שישחררנו ויכתוב לו גט שחרור ואם תאמר פשיטא דלא מיחייב קרבן שבועה על העבד דאפילו רבי אליעזר דדרים רבוי ומיעוטי ומרבה קרקעות לשבועה לענין קרבן שבועה פוטר בפרק שבועת הפקדון (שבועות מ:) דדרים מכל ולא כל והוא הדין בעבדים ויש לומר דאע"ג דבקרקעות אין קרבן בעבד יש קרבן דהכי נמי משכחן רבי מאיר דאית ליה דאין נשבעין על הקרקעות ועל העבדים סבירא ליה דנשבעין כדאמרינן בהשואל (בבא מציעא דף ק:): מאי

לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה. אע"ג דאיכא למימר דהא דמחייבין מפתה היינו בקטנה דלא שייך בה מחילה וכדרבנן דאמרי יש קנס במקום מכר מ"מ משמע ליה דבנערה אייבי דפשטא דמתני' אאבי נערות דריש קאי: **רבי** שמעון פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו. תימה לר"י מיפוס ליה לאפי' בעושק והלוואה גופייהו דכתיבי בקרא לא מיחייב קרבן אלא כשייחד לו כלי להלוואתו ועושקו (ב"מ דף מח.) וכאן בקנס מה ייחוד שייך כאן דמייבי בלא עמד בדין דבעמד מיבעיא ליה לאביי בסמוך ואומר ר"י כגון שייחד לו כלי כך לכשיעמוד בדין בב"ד ויתחייב לו יהא כלי זה מיוחד לו לגבות ממנו דמי אונסו ופ"ת וכי נימא דסבר ר"ש דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דאפי' אמ"ל דאם אמר כלי זה יהא שלך אם ילדו גשמים היום דמשיב דבר בא לעולם היינו משום דכלי שנותן לו הוא בעולם וזכה בו למפרע כשירדו גשמים והא דקאמר אם ירדו תנאה בעלמא הוא אבל הכא אין נותן לו הכלי מיד אלא שמייחדו לו לגבות היומנו קנס אם יתחייב כשיעמוד בדין והא לא בא לעולם הוא וכ"ת ה"נ א"כ נתשביה בהדי הנך תנאי דחשיב בפרק האומר בקדושין (דף סב: ושם) דשבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דהא [6]פריך נמי התם ונחשוב נמי ר"ע ואור"י דר"ש מדא ועוד קאמר מדא דייחוד אינו מועיל דשלב"ל הוא דאינו מחייב כלל אלא משעת העמדה בדין ואילך ועוד אפי' קונה בייחודו אין כאן כפירת ממון שאין משלם קנס ע"פ עצמו ואי מודה מיפטר [7](ורבנן אית להו דאדם מקנה דשלב"ל ולא מיימי התם אלא אותן תנאים שהוזכרו שם): **ונשבע** והודה לר"ש מהו. ק"ק דהכא מתניתין לא פליגי

ולא לאביי הבוגרת ה"ה של עצמה ואם מתה רואים אם עמדה בדין ונתחייב לה גם הקנס ואח"כ מתה הכל הוא של אחים ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמתה הקנס הוא שלו [דכיון] דאי מודה ביה מיפטר אינו ממון להורישו ליורשין והרי הוא של מאנס אבל בושת ופגם יצער שהן ממון הן של אחין. רש"א וכו'. פי' ר"ש פליג בהכי על ת"ק

עליו הרשאה ולא להקדישו אבל האב מוריש חבלותיו לבניו וגם הבת לאחיה שהיורש הוא זוכה בכל זכותו של אב (דקאמרה בת) דהן שלה ואין אדם מוריש זכות בתו לבניו:

מסורת הש"ס

[1] [לקמן מג.], [2] לעיל לט., [3] שבועות לו:, [4] [ומיהו י"ל דלא חשיב אלא כי דאמרי בהדיא דאדם מקנה אבל ר"ש דלא אמר בהדיא אלא שם לדקדק מדבריו לא חשיב ועוד דבלא' הכי צריך לתרץ אמאי לא חשיב ר"ל בר"ש דהמוכר את הספינה. ת"י עה"ג], [5] ת"י כ"ל, [6] [ומאי שייך למיבעי אמתני' דהכא אבריתא הוי ליה למיבעי אי ריש רבנן וסיפא ר"ש. ת"י עה"ג], [7] [וע"ע תוס' ב"מ עב. ד"ה סיפא וכו'], [8] [קדושין כד: גיטין מב:].

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר עַל אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֵנָּה: ויקרא ה כא, כב

גליון הש"ס

גמ' בעא מיניה אביי מרבה. עיין בתשובת מהרלב"ח סימן מז וכתשובת רשד"ם תמ"ח וי"ל סימן לג"ב שהאריכו בסוגיא זו:

תוספות רי"ד

ובושת ופגם ה"ה של אב ואע"פ שלא הספיק לגבות ואם מת האב ה"ה של אחיו. פי' שכיון שנתחייב בב"ד ליתן לאב כבר זכה בהן האב אע"פ שלא גבה ואם מת עד שלא הספיק לגבות אותן דאחין הוו כלהו ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב ה"ה של עצמה לא של אחין שאין האב מוריש זכות בתו לבניו ואילו מתה היא אחר שמת האב אם עמדה בדין עמו ונתחייבו לה גם הקנס בב"ד מורישתו לאחים ואם לא עמדה בדין הקנס אינה מורשת אותם לאחים דהכי אמרי' בגמרא כיון דאילו מודה ביה מיפטר אינו ממון להורישו ליורשים אבל הבושת והפגם והצער שאין יכול להפטר מהן בהודאתו היא מורישתו לאחיו. וה"ה בכל חבלה דעלמא אע"פ שלא עמד עליהן בדין מורישן אדם לבניו שאם חבל הראובן בשמעון ולא הספיק לתובעו בדין עד שמת יורשיו תובעים אותו אבל אם גנב ראובן שורו של שמעון וטבח ומכר ולא הספיק לתובעו בדין עד שמת אין יורשיו יכולים לתובעו דכל קנסא דינן דאי מודי ביה מיפטר לא הוי ממון להורישו לבניו: עמדה בדין עד שלא בגרה ה"ה של האב וכיון שנתחייב ליתן לאב בעדים דתו לא מצי מודי ומיפטר ומת האב קודם שהספיקה לגבותן ה"ה של אחין ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה דפקע זכות האב דרחמנא אמר ונתן לאבי הנערה

תוספות רי"ד (המשך)

ואמר אע"פ שעמדה בדין ונתחייב לתת לאב בב"ד ע"פ עדים שטוב אין יכול להודות ולהפטר עדיין לא זכי בהן האב ואף על גב דבכל קנסא דעלמא מודה ר' שמעון דמשעה שעמד עליו בדין ששוב א"י להפטר בהודאתו הוי ממון ומורישו לבניו הכא פליג משום דכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה וכ"ז שלא באו ליד אב [הם] של בתו הכל הקנס והבושת והפגם והצער. ואם מת האב אינו של אחים אלא של עצמה ואין הל' כר"ש שהוא יחיד אלא כת"ק דמשעה שעמד עליהן בדין ונתחייב לו זכה בהן ואם מת האב הן של אחין: מעשה ידיה של אנוסה שמתבטלת מחמת הצער אע"פ שלא גבתה מן המאנס כשמת האב ה"ה של אב להורישו לאחים כבושת ופגם וממונא הוא פי' וה"ה נמי לרבנן אע"פ שלא עמדה בדין עליהם ומת האב ה"ה של אחים שמשעה שבאו לעולם זכה בהן האב ומורישן לבניו. ופי' המורה ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד עמדו בדין ויעידוה דהא אי מודי מיפטר ואינו נ"ל דבושת ופגם וצער אינו קנס ואפ"ה תנן במתני' שאם לא עמדה בדין עליהן לא זכה בהן האב ואע"ג דאילו מודה בהו לא מיפטר. וטעמא דמילתא נ"ל אע"פ שהן ממון כיון שצריך לעמוד עליהן בדין שהרי הן צריכין שומת ב"ד ובלא ב"ד לא יהיב ליה לא זכה בהן ולא יקראו ממונו עד עמדו בדין עליהם ועד שלא יעמוד בדין עליהם הן של בת אבל מעשה ידיה ומציאתה שאין צריך לעמוד בדין עליהן דמסתמא פרע לי' ולא כפר לי' זכה בהן האב מיד וה"נ אמרי' בפ"ה אמרי נהרדעא לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפרי' וה"נ אמרי' לגבי הקדש דכל מטלטלי דכפריה אע"פ שהוא יכול להוציאו בדיינים אם הקדישו בעליו אינו מוקדש עד שלא יתחייב לו והלכך בושת ופגם נמי אע"פ שמכן הן כיון דמסתמא לא יהיב ליה אלא ע"פ ב"ד והו"ל ממון שצריך להוציא בדיינים אינו ממון לא להורישו מבתו לבניו ולא לכתוב

מוסף רש"י

שאינו משלם קנס על פי עצמו. וכיון דאי אודי לא מחייב לא מחייב לשלומי, כי כפר נמי לאו ממונא קא כפר ליה (שבועות לו:). **אבל משלם בושת ופגם ע"פ עצמו.** הילכך ממונא כפייה, ונגמלא מפרש פלוגתייהו (שם).

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ח מהלכות שבועות הלכה ג:
ד ב מיי' שם ומיי' פ"ב מהל' נערה הל' יב:
ה ג מיי' פ"ז מהלכות שבועות הל' ב ג סמג לאוין רמח:

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מָעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בִּפְקֻדּוֹן אוֹ בְתִשּׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא
2. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט
3. אִם עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אֲמָה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקֵל: שמות כא לב

מאי לאו בשעמד בדין. וא"ת בשלמא לרבי יוחנן דסגי ביחוד כלי לקנסא וקני ליה מ"מ דין קנס עליו לענין קרבן שבועה ולענין כמה דברים עד שיבא לידו אלא לר"ל דלא מיחייב קרבן שבועה אלא כשנטלו ממנו וחזר והפקידו אלא אמאי פטר ר"ש הכא הואיל ועמד בדין ונטלו הימנו ממון גמור הוא ואומר רשב"א דברים לקים מלי למימר דמיירי שנתן לו כלי בתורת משכון לקנסו וחזר והפקידו אלא דהואיל ולא נתן לו אלא בתורת משכון לא תשיב ממון אע"פ שהיה בידו תיתה לרביו ילחץ בהפיל את שינו וסימא את עינו אמאי לא מיחייב קרבן שבועה הא מתחייב בהולאתו כיון שעמד בדין ופטרוהו ב"ד ואין לו עליו כלום ושמא כיון דאכתי מחוסר גט שחרור אם היה מודה שסימא את עינו לא היה יולא לחירות: **לא** בשלא עמד בדין. וא"ת אי בלא עמד בדין מיחייב קרבן שבועה דלא מידי כפריה דאי מודה מיפטר ומה לריך קרא דוכחא לכך והו"ל לאקשויי ת"ל וכחש (ג) אשר ירשיעון אלהים מיבעי ליה כדפריך לקמן ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעי ליה וי"ל דהכא לא בעי לאקשויי הכי דאיכא למימר אסמכתא בעלמא הוא אבל לקמן פריך שפיר כי היכי דוכחא הוה לדרשא גמורה לענין שאר קנסות הכי נמי הוה דרשא גמורה לענין אונס ופתוי:

[**תשלומי כפל** ותשלומי ד' וה'. ר"ש לא פליג אהא דלא שביק אינים מידי דמי מודה מיחייב ותבע מידי דמי מודה מיפטר דהכא הכל קיים. מהר"מ] ת"י כ"י:

דאחרן בעי למיהוי. בשלמא לדידי הוא קנס לבל מילי מדגלי רחמנא לענין קרבן שבועה אלא לדידך דאחרן בעי למיהוי תימה וכי רבה לא ידע מתני' ותירץ ר"י ברבי אברהם דרבה דאמר דממון הוי להורישו לבניו היינו כשאין הבת קיימת אבל מתני' איירי כשהבת קיימת דאז אין ראוי להורישו לבניו כל זמן שלא בא לידו משום דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו ואבי דאקשי ליה לא ניחא ליה לאיפלוגי בהאי ורבה נמי הודה לו[1]: **ונתן** לאחוד. וגבי מוליא שם רע דכתי' ונתנו לאבי הנערה איכא למימ' ונתן לאחוד ונתנו לאחוד: **אי** הבי ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעי ליה. בשלמא לדידי מונתן לא גמרי מידי וכולה מילתא יליפינן מוכחא דאף דלא הוי ממון להורישו לבניו יליפינן מהתם מדגלי רחמנא גבי קרבן שבועה אלא לדידך דילפת מונתן דלא הוי ממונא עד שעת נתינה ולא זכי אב אחר העמדה בדין כמו קודם א"כ ונתן מיבעי ליה ואין לריך קרא דוכחא על כך דפשיטא דכיון דאי מודה מיפטר פטור נמי מקרבן שבועה: **כי אצטריך** קרא כגון שעמדה בדין ובגרה ואח"כ מתה דבי ירית מינה דידה קא ירית. ואע"ג דהשתא ממון גמור הוא שלא בא לידו מכח קנס ואי מודה מיחייב אפ"ה פטור מקרבן שבועה וכוכחא והיינו דפריך למאי דשני השתא יצאו אלו שהן קנס ממון הוא אבל עד השתא הוה אתי ליה שפיר דקרי ליה קנס הואיל ובא לידו מכח קנס ואי מודה מיפטר אבל השתא דמוקמינן לקרא בכי האי גוונא כגון שעמדה בדין ומתה שלא בא לידו מכח הקנס אלא מכח ירושה ומלתא דפשיטא היא דאי מודה מיחייב אמאי קרי ליה קנס ומשני תני יצאו אלו שעיקרן קנס והשתא כולהו קנסות משעמד בדין ממונא הוי ומיחייב בהולאתו ואפי' הכי גזירת הכתוב היא מוכחא דפטור מקרבן שבועה והכי נמי אפילו לר' אלעזר דאמר [2]נשבעין על הקרקעות גזירת הכתוב היא דפטור מקרבן שבועה אע"ג דמיחייב בהולאתו: **הא** עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו כו'. ולדבריו דרבה קאמר לה בשלמא לדידי דסבירא לי דבכל קנסות אפילו עמד בדין אינו משלם ע"פ עצמו ולעולם חשיב קנס לרבי שמעון עד שיגיע לידו כדשמעינן מוכחא אתי שפיר בכל היכא דמיחייב ע"פ עצמו מיחייב נמי קרבן שבועה כגון עמדה בדין ובגרה ומתה דמינה ירית אלא לדידך הא כל קנסות שעמד בדין או באונס ומפתה שעמדה בדין ובגרה ומתה אף על גב דמיחייב בהולאתו פטור מקרבן שבועה תיקשי:

רבי

מאי לאו בשעמד בדין והא מדרישא בשעמד בדין סיפא נמי בשעמד בדין דקתני רישא אין לי אלא דברים שמשלמין עליהם את הקרן תשלומי כפל תשלומי ארבעה וחמשה והאונס והמפתה ומוציא שם רע מנין ת"ל [1]ומעלה מעל ריבה היכי דמי אי דלא עמד בדין כפילא מי איכא אלא פשיטא בשעמד בדין ומדרישא בשעמד בדין סיפא נמי בשעמד בדין א"ל יכילנא לשגויי לך רישא בשעמד בדין [6]וסיפא בשלא עמד בדין וכולה ר"ש היא [3]ושינויי דחיקי לא משנינן לך דא"כ אמרת לי [4] ליתני רישא ר"ש אומר או ליתני סיפא דברי ר"ש אלא כולה בשעמד בדין ורישא רבנן וסיפא ר"ש ומודינא לך לענין קרבן שבועה דרחמנא פטריה מוכחש וכי קאמינא ממון הוי להורישו לבניו איתיביה ר"ש אומר אם לא הכפיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה ואי אמרת ממון הוי להורישו לבניו לעצמה אמאי דאחרן בעי מיהוי אמר רבא [5]האי מילתא קשאי בה רבה ורב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרק עד דיתיב רב יוסף ברישא ופירקה שאני התם דאמר קרא [2]ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף לא זיכתה תורה לאב אלא משעת נתינה וכי קאמר רבה ממונא הוי להורישו לבניו בשאר קנסות אלא מעתה גבי עבד דכתיב [3]כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו הכי נמי לא זיכתה תורה לאדון אלא משעת נתינה יתן לחוד ונתן לחוד אי הכי ת"ל וכחש ת"ל ונתן מיבעי ליה אמר רבא כי איצטריך וכחש כגון שעמדה בדין ובגרה ומתה דהתם כי קא ירית אביה מינה דידה קא ירית אי הכי יצאו אלו שהן קנס ממון הוא אמר רב נחמן בר יצחק יצאו אלו שעיקרן קנס איתיביה ר"ש פוטר שאינו משלם קנס על פי עצמו טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם על פי עצמו קרבן שבועה נמי מיחייב רבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אע"ג דעמד בדין רחמנא פטריה מוכחש אלא לדידכו אודו לי מיהת היכא דלא עמד בדין דכי קא תבע קנסא קא תבע ומודה

מאי לאו בשעמד בדין. בב"ד אחד ובאו עדים באותו ב"ד ואיבדוהו ב"ד על פיהם ועכשיו זה תובעו מה שאיבדוהו ב"ד ואחזר וכפר וקתני פטור: **בשלא עמד בדין.** ועדיין לא העידו עדים: **והא מדרישא.** מילתייהו דרבנן דאיפליגו עליה ואיבדוהו קרבן שבועה אריירי בשעמד בדין מכלל דסיפא כלומר ר"ש דאתא לאיפלוגי עלייהו בדבוותה אייתי: **אין לי.** שיתחייב קרבן ואומר ואשם: **כפילא מי איכא.** מי יימר דגנב תבעיה כפילא ועוד דלמא מודי ומיפטר: **אלא פשיטא בשעמד בדין.** והא דקתני יצאו אלו שהן קנס לקמן מפרש לה שעיקרן קנס: **או ליתני רישא.** דכולה רבי שמעון אומר או ליתני סיפא כו' מאי שנא דאיפסיק ותנא רבי שמעון אומר בי מילעי: **ומודינא לך לענין קרבן שבועה.** דלרבי שמעון אע"ג דעמד בדין לא מיחייב עליה קרבן שבועה: **לאוריש לבניו.** משעמד בדין ומת עד שלא הספיק לגבות הרי הוא של אחיה ולא שלה: **עשרין ותרתין שנין.** הן היו ימי שרלתו של רבה[7] ומת ויבא רב יוסף בראש וסייעוהו מן השמים לפרקה להיות לו לשם לפי שהיה רבה חריף ולכך קראוהו עוקר הרים ורב יוסף היה בעל שמועות ומשנה וברייתא לכך קראוהו סיני[8]: **וכי אמר רבה ממונא הוי להורישו.** משעמד בדין בשאר קנסות ולא מיפטר תו בהולאה: **יתן לחוד ונתן לחוד.** יתן משמע לשון לוי ולעולם ונתן משמע דבר הנתון בצר: **מי הכי.** דשאני קנס דאונס ומפתה משאר קנסות דאפילו עמד בדין נמי לאו ממונא הוא: **ת"ל וכחש.** בתמיה. כלומר מאי איריא דנסיב לה הש"ס לפטורא מוכחש כי היכי דליף שאר קנסות כלומר מדלא דמי לתשומת יד למיהוי עיקר תחילתו ממון תיפוק ליה דהשתא נמי לאו ממונא הוא דרחמנא אמר ונתן דלא זיכתה לו תורה עד שעת נתינה: **כי איצטריך וכחש.** לקנס דאונס ופתוי למילפינהו בהדי שאר קנסות לפטורא מוכחש משום דעיקרן קנס ולא מצי למילף מונתן: **כגון שעמדה בדין ובגרה.** דלרבי שמעון דידה הוא דכי היכי דפליג במתניתין בלא הספיקה לגבות עד שמת האב הכי נמי פליג בלא הספיקה לגבות עד שבגרה דקאמר ת"ק הרי הן של אב ולרבי שמעון הרי הוא של עלמה ואם מתה אחרי כן ירית לה אביה מכח דידה והוי ממון גמור ואע"ג דלא מטא לידה דלגבי דידה לא הוה שאני משאר קנסות דמשעת העמדה בדין ממונא הוא וכי מייתא ירית הוא כל זכות שהיה לה בו הלכך מונתן לא מצי למיפטרייה ונסיב הש"ס מוכחש ומשום דעיקרו קנס: **אי הכי.** דבשעמד בדין אוקימתה וכבר נעשה ממון היכי קתני יצאו אלו שהן קנס הא ממון ניהו: **שאינו משלם קנס כו'.** ואי הוה מודי הוה מיפטר אלמא טעמא דרבי שמעון משום דאי הוה מודי מיפטר הוא והא ליתא אלא כשלא עמד בדין: ה"ג **הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו קרבן שבועה נמי מיחייב: רחמנא פטריה.** מקרבן שבועה: **מוכחש בעמיתו.** שלא פירש בו אלא דברים שעיקרן ממון: ומודה

[6] [עיין תוס' לעיל לח: בד"ה יש בגר וכו' ביאור בסוגיא דהכא], [3] [נ"ק מג. קו.], [3] [נ"ק סו:], [4] [ברכות סד.], [5] [שם], [1] [נ"מ מז:], [1] [ומיהו לקמן פריך מאי למימרא דאע"פ שלא נגמה מוריש לבניו. ת"ל], [6] [שבועות לו:].

הגהות הב"ח

(א) גם' אמרת לי אי ליתני רישא: (ב) תוס' ד"ה לא וכו' וכחש ת"ל אשר ירשיעון:

ומודה בקנס פטור. והרי לא תבעו אלא קנס לבדו ועליו נשבע וכיון דאי אודי ליה קמן לא משלם כי כפריה נמי לאו ממונא כפריה: **כח הניזונים מן האחין.** שכך הוא תנאי כתובה בפרקין (לקמן דף נב:) בנן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי איתון יהון יתבין בביתי ומיתזנן מנכסיי עד דתלקחון לגוברין:

לאו מדידהו. אלא מתנאי כתובת אמן: **אלמנה ניזונת מנכסי יתומים.** דהאי נמי תנאי כתובה הוא בפרקין [שם] אם תהא יתבת בביתי ומיתזנת מנכסי כל ימי מיגר אלמלותיך: **ומעשה ידיה שלהן.** אלמא במקום אב קיימי: **כמו ניחא ליה בהרווחה.** שתרויח מעשה ידיה (א) לבד מפרנסתה: **אלמנה אצל הבת.** מי שמת והניח אלמנה וכתב: **בנכסים מועטין.** שאין בהן כדי פרנסת שנים עשר חודש כדאמר בפ' מי שמת בב"ב [קלט.] וקתני [שם] הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **טעמא דבחיי האב.** עשאתו וזכה בו האב להוריש לבניו: **הא לאחר מיתת האב.** עשאתו לעצמה מדאלטריך לתנא לאשמועינן: **לא בשאינה ניזונת.** כגון שלא היו נכסים: **מאי למימרא.** דיוקא לא אלטריך לאשמועינן דעשאה לאחר מיתת האב לעצמה ואי לאשמועינן היא גופה דמה שעשאה בחיי האב לאחיים פשיטא דהא זכה ביה אב דממונא הוא ולאו קנסא: **אפי' למאן דאמר.** במסכת גיטין (יב.) פלוגתא: **להעדפה.** לעולם לדיוקא דילה אלטריך לאשמועינן דמעשה ידיה לאחר מיתת אב לעצמה ובשאינה ניזונת דלא תימא זכות שזיכתה תורה לאב בנתו ממון הוא להוריש לבניה ודקשיא לך במאי תיתזון הא לא גרעה מעבד עבדי כי אלטריך לאשמועינן להעדפה שמעשה ידיה עודף על מזונותיה אלטריך לאשמועינן: **אמר רבא וכי נברא רבה ברב יוסף.** דאותבה להא תיובתא לא הוה ידע דאיכא העדפה ומלי לדחויי ולשנויי בשאינה ניזונת ולהעדפה ואפ"ה אותבה אלא ע"כ רב יוסף טעמא ידע דתיובתא מעלייתא היא והכי קשיא ליה ממתני' אדרב ששת: **דקתני.** מתני' מציאתה עם מעשה ידיה ולמה לי למתנייה והא לא שייך למיתני אע"ג שלא נגבתה דממלא נגבתה: **אלא לאו ה"ק מעשה ידיה במציאתה.** דמה שעשאה בחיי האב לאב וליורשין ומה שעשאה לאחר מיתת האב לעצמה: **מה מציאתה כו'.** דמציאתה פשיטא לן דלעצמה דהא אפי' בחיי האב לא זכי בהן אב אע"ג שמוכה על שלחנו כדאמרינן בב"מ (דף יב:) ומשום איבה דכיון דאינו חייב במזונותיה בחייו כדתנן בפירקין) האב אינו חייב במזונות בתו ואי אמרת מציאתה לעצמה תו לא יהיב לה מזונות ולקמן בפירקין) נמי אמרי' זכאי במציאתה משום איבה אבל אחין על כרחייהו מתזנא מנכסי האב: **דכתיב והתנחלתם אותם.** עבדים כנענים: **זכות בתו.** זכות שזיכתה לו תורה בבתו: **ואימא בפתוי הבת וקנסות.** דאונס וחבלות הכתוב מדבר אבל מעשה ידיה דמידי דשכיח וחסרי בה ממונא להא מיתזנא מינייהו אימא דילהו הוי: **נערא דגופא הוא.** ונערא לא זכי ליה רחמנא לאב כדתניא בהחובל (ב"ק פז:) בבנו ובבתו הקטנים יעשה להם סגולה:

ומודה בקנס פטור ורבנן סברי כי קא תבע בושת ופגם קא תבע במאי קא מיפלגי א"ר פפא ר"ש סבר (ב) לא שביק אינש מידי דקיץ ותבע מידי דלא קיץ ורבנן סברי לא שביק אינש מידי דכי מודי ביה לא מיפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מיפטר בעא מיניה רבי אבינא מרב ששת בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי במקום אב קיימי מה התם מעשה ידיה לאב ה"נ מעשה ידיה לאחין או דלמא לא דמי לאב התם מדידיה מיתזנא הכא לאו מדידהו מיתזנא א"ל תניתוה (ג) אאלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן מי דמי אלמנתו לא ניחא ליה בהרווחה בתו ניחא ליה בהרווחה למימרא דבתו עדיפא ליה מאלמנתו והאמר רבי אבא א"ר יוסי (ד) עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל אחין בנכסין מועטין מה הבת אצל אחין (ה) הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת (ו) אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה מתיב רב יוסף (ז) מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין טעמא דבחיי האב הא לאחר מיתת האב לעצמה מאי לאו בניזונת לא בשאינה ניזונת אי בשאינה ניזונת מאי למימרא אפילו (ח) למ"ד יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ר"ה"מ בעבד כנעני דלא כתיב ביה עמך אבל עבד עברי דכתיב ביה (ט) עמך לא כל שכן בתו אמר רבה בר עולא (י) לא נצרכה אלא להעדפה אמר רבא (יא) גברא רבה כרב יוסף לא ידע דאיכא העדפה וקמותיב תיובתא אלא אמר רבא רב יוסף מתני' גופא קשיא ליה דקתני מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מציאתה ממאן גביא אלא לאו הכי קאמר מעשה ידיה במציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב (יב) לאחר מיתת האב לעצמה אף מעשה ידיה נמי בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה ש"מ איתמר נמי א"ר יהודה אמר רב (יג) בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה לעצמה אמר רב כהנא מ"ט דכתיב (יד) והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם (טו) אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו מתקיף לה רבה ואימא בפיתוי הבת וקנסות וחבלות הכתוב מדבר וכן תנא רב חנינא בפתוי הבת וקנסות וחבלות הכתוב מדבר (יח) חבלות צערא דגופא נינהו (יט) אמר רבי יוסי בר חנינא

שפצעה

[רבי שבעון סבר כו'. והשתא פליגי בתרתי בעמד בדין ובדלא עמד בדין אבל קשה דסוף סוף כיון דלריך לומר דפטור מקרבן אע"ג דאי מודה מיחייב ח"כ בתנם דתקן למלק בין קנס זה לשאר קנסות אלא הוה ליה למימר כי קאמר רבה דממונא הוי לענין הודאה וע"ק לאביי אמאי תלי ר"ש קרבן שבועה בהודאה אדרבה הודאה תליא בקרבן שבועה ועוד היכי הוה בעי למילף הודאה מקרבן הרי קרקעות דפטור מקרבן אע"ג דאי מודה מיחייב ועוד הא דאמר לקמן הא עמד בדין משלם כו' משמע אאונס ומפתה דקאי ביה אם עמד בדין מייב קרבן אע"ג דלא בגרה ומתה ומפרש ר"י דאביי מיבעיא ליה כיון דאינו מוריש לבניו אפי' עמד בדין ר"ש בתמני' משום דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו ומשיב זכות בתו הילכ כל זמן שלא בא לידו ה"ה לענין שבועה דרחוי למעבד מוכחא אע"פ שמתון גמור הוא לענין הודאה כשמודה כשעמד בדין מ"מ שם קנס עליו כיון דאם היה מודה נאונס ופיתוי ולא היה מודה שעמד בדין פטור

וסוף הסוגיא מ"מ לא יתיישב]:

בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי. מדאלטרייתא פשיטא ליה דהוי לעצמה כדדרשינן לקמן מוהתנחלתם אלא מדרבנן בעי מדאלי טעמא במזונות ומדמייתי עלה מאלמנה ומיבעיא ליה כיון דניזונת משלהן מי התקינו להו רבנן מעשה ידיה תחת מזונות או לא וכן משמע כל הסוגיא ולקמן דבעי מ"ט דרב ה"מ למיבעי נמי מ"ט דרב ששת דמדאלטרייתא מודה דהוה לעצמה אלא נקט רב משום דקאמר בהדיא דמעשה ידיה לעצמה אף מדרבנן וקא מגמגם רשב"א דהכא משמע דטפי הוי מעשה ידיה שלה כיון שניזונת בעל כרחה בתנאי ב"ד ממה שהיתה ניזונת מדעתה ולקמן ברים אלמנה (דף לה:) גבי אלמנה משמע דאיפכא דאדרבה כיון שניזונת ע"י תנאי ב"ד הוה מעשה ידיה שלהן טפי ממה שהיתה ניזונת מדעתה ול"ע (ג)[ודוחק לחלק בין אלמנה לבת דניחא ליה בהרווחה דמ"מ סברא הוי איפכא]:

עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין. וא"ת אלמנה אצל הבת הכא אמאי קרי ליה נכסים מועטין בשלמא גבי בת אצל אחין מפרש בפ' מי שמת (ב"ב קלט: ושם) כדי שיזונו אלו ואלו עד שיגדלו אבל הכא אין שייך אותו שיעור שהאלמנה יש לה לעולם מזונות ונראה לר"י דדוקא כשיש אלמנה ובנים ובת תקנו לאלמנה ונתנו לה מה שהיה (ב) ליקח לבת והיינו עד שתיבגר הבת אבל כשאין אלא אלמנה ובנים או אלמנה ובת שהבת יורשת לא עשו תקנה בשביל האלמנה דמשום אלמנה לא רצו להפקיע כח הירושה אלא כשכבר הפקיעו בשביל הבת ובשביל הבת הפקיעו טפי לפי שהיא יורשת כשאין בנים וכן משמע בירושלמי בפרק מי שמת דאמר התם אין האלמנה דוחה את הבנות ולא הבנות דוחות את האלמנה ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות על ידי בנים ואת הבנים על ידי הבנות: **לא** בשאינה ניזונת. פירוש מן האחים אבל מן האב היתה ניזונת ומשום הכי פריך אי בשאינה ניזונת מאי למימרא דפשיטא דלאחר מיתת האב לעצמה ומשום היא גופה דמת האב הרי הן של אחין נמי לא אלטריך הואיל וניזונת היתה מן האב פשיטא דיורשין אותו ואית ספרים דלא גרסי מאי למימרא אלא גרסי אי בשאינה ניזונת אפי' למ"ד כו' וכן עיקר ומייתי בשאינה ניזונת לא מן האב ולא מן האחין דאחר מיתת האב אין לן למידק דומיא דבחיי האב ופריך אגופה אמאי מת האב הרי הן של אחין הא אפי' אב עצמו אין לו כיון שאינה ניזונת ממנו: **ל"ג** בי טוב לו דבספרי (פ' ראה) לא מפיק ליה מהאי קרא אלא דרים לה מכשכיר כתושב יהיה עמך ומיותר הוא עמך דה"מ למכתב כשכיר כתושב יהיה עד שמת היובל אבל כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דברים בעלמא (ט): **מגיד** שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו. תימה אמאי אלטריך קרא להכי הא היא גופה לא נפקא לן דמעשה ידיה לאביה אלא מלאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה ואמה גופה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת כדאמרי' בפ"ק דקידושין (דף יח:) ונראה לרשב"א דלא אלטריך אלא קרא אלא משום קטנה דהקישא לא אלטריך אלא לנערה אבל לקטנה לא צריך הקישא דהשתא זבוני מזבן לה מעשה ידיה מיבעי. (י)[א"נ אי לאו אמי קרא ה"א לאמה לקטנה אלטריך דאין מעשה ידיה לאחין דומיא דאמה ולא הוה ידע' נערה אבל תימה דהשתא זבוני מזבן לה הוי ק"ו ונימא דין]: **חבלות** דידה נינהו. ואם תאמר וכי אם קיבל ידיה לא תהיה חבלה של אב והלא מפסיד מעשה ידיה ואמרינן בהחובל (ב"ק דף פז.) הקונץ יד עבד עברי של חבירו (יא) נותן דמי שבת גדולה לעבד ודמי שבת קטנה לרבו ורבנן אמרי יתן הכל לעבד וילקח בהן קרקעות (יב) והוא אוכל פירות ויש לומר דפשיטא ליה דמיירי בחבלות קטנות שאין בהן ביטול מלאכה דאי יש בהם הפסד מעשה ידיה אמאי אין מורים לבנו כמו שמורים מעשה ידיה להכי פריך דידה נינהו:

ו) שבועות לח:. ב) לקמן פא. לה:. ג) ב"ב קמ: [ע"ש], ד) [לעיל מב.], ה) [ב"מ לג.] ב"ק פז: [לקמן נח: גיטין יב.], ו) ב"ק פז:, ז) [זבחים מד. ק:], ח) קידושין נז:, ט) ב"ק פח., י) [לקמן דף מט.], כ) [דף מו:], ל) מ"י כ"ר, מ) [וע"ע תוס' קדושין טו. ד"ה כי וכב"ק פז: ד"ה דמיבע], נ) מ"י כ"ר, ס) [ל"ל והרב],

תורה אור השלם

1. כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: ויקרא כה מ
1. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אָהַבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז
2. הַתְּנַחֲלֻתָם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ויקרא כה מו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נתו כו' לבד מפרנסתה. נ"ב כלומר גדוניתה: (ב) תד"ה עשו כו' שהיה לה ליקח: (ג) ד"ה תבעלת כו' אל מכירו אביי אמר עתן וכו' ורבא אמר יתן:

מוסף רש"י

מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה, אע"פ שלא גבתה. כגון שכר פעולה, מת האב הרי הן של אחיין. דמשמע לעולם זכה בו האב, ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד שעמד בדין ויעידוהו דהא אי הוי מודה מיפטר (לעיל מב:). יכול הרב לומר לעבד. כנעני, עשה עמי. מלאכה, ואיני זנך. אלא מזון על הפתחים (גיטין יב:). להעדפה. המותר על מזונותיה (ב"ק פז:). זכות בתו. זכות שזכתה לו תורה בשבת בתו (קדושין סז:).

עין משפט נר מצוה

ו א מי' פ"ח מהל' אישות הל"ח סמג לאוין פ"ל עשין לה"ע מ"ע מי' לה סעי' ג:
ז ב מי' פי"ט שם הל' ז
ופ"ה מהל' נחלות הל"ב סמג שם עשין ע"ע שם סי' קיב סעי' יח:
ח ג מי' פי"ט מהל' אישות הל' כא סמג שם עשין ע שם סעי' עז וסי' לג סעי' ד:
ט ד מי' פ"ט מהל' עבדים הל"ז עשין ע יו"ד סי' רסז סעי' כ:
י ה ו מי' פי"ט מהל' אישות הל' יא ופ"ט מהל' עבדים הל' עז סמג עשין פג עשין ע לה"ע סי' קיב סעי' ב:
יא ז ח מי' פ"ד מהל' חובל הל' יד סמג עשין נ עשין מו"מ סי' תכד סעי' ו:

תוספות רי"ד

בעא מיניה רבינא מר"ש בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי. אחים במקום אב קיימי מה התם מעשה ידיה לאב ה"נ מעשה ידיה לאחין. א"ד לא דמי [לאב] התם מדידיה מיתזנא הכא לאו מדידהו מיתזנא אלא מתנאי ב"ד קאכלי פי' שכך כתבו לה בכתובתה בנין נוקבין דיהוי ליכי מינאי אנן מיתזנין וכו' א"ל תניתוה אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן. פי' והאי נמי תנאי כתובה הוא שכך כותב לה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא וכו' אלמא במקום אב קיימי מי דמי אלמנתו לא ניחא ליה בהרווחה בתו ניחא ליה בהרווחה. ור"י פשיט מדקתני מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין. בשלמא מעשה ידיה איכא גוביינא אלא מציאתה ממאן גביא אלא לאו הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה פי' דמציאתה פשיטא לן דלעצמה דהא אפילו בחיי אביה לא זכי כהו האב אלא משום איבה שסמוכה על שלחנו ואינו חייב לזונה בחייו אבל אחין בע"כ יהבו לה מזוני (ו) בחיי אביה לפיכך אינם זוכים במציאתה אף מעשה ידיה בחיי אב לאב לאחר מיתת האב לעצמה. איתמר נמי אר"י א"ר בת הניזונת מן האחים מעשה ידיה לעצמה אמר (ר"ה) [רב כהנא] מ"ט דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם. מגיד לך הכתוב שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו:

(ו) ל"ל יהבי לה מזוני מנכסי אביה.